

РОЗДІЛ 6

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 502/504:330(477+8-25)

Андрощук І. В.

Луцький національний технічний університет

Дубинчук Л. І.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ МІСТА ЛУЦЬКА ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Статтю присвячено політиці сталого розвитку та екологічній політиці міста Луцька. Проведено аналіз основних напрямків екологізації Луцька за рахунок упровадження комплексних рішень щодо розвитку промисловості та вирішення проблем охорони навколишнього природного середовища, ефективного використання природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій, обов'язкової екологічної експертизи всіх проектів та бізнес-планів.

Ключові слова: сталий розвиток, екологізація економіки, охорона навколишнього природного середовища, промисловість, новітні технології, розвиток міста.

Постановка проблеми. Гармонізація життєдіяльності центру Волинської області потребує посилення зв'язку соціально-економічних та екологічних аспектів розвитку, визначення та зменшення можливих екологічних та еколого-економічних ризиків. Вирішення цих завдань є необхідним кроком на шляху до сталого розвитку громади м. Луцьк три України в цілому, інтеграції в Європейську співдружність.

Забезпечення нормального (безкризового) функціонування та розвитку міста потребує нових організаційно-управлінських підходів до координації діяльності органів міської влади, господарюючих суб'єктів, громадськості та всіх громадян у сфері охорони навколишнього природного середовища, поступового запровадження нової практики екологічного планування та організації виконання загальноміських програм та актів екологічного спрямування.

Вибір пріоритетних напрямів діяльності міської влади в галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального природокористування та екологічної безпеки здійснено на основі збору та аналізу великої кількості пропозицій від усіх структурних підрозділів міської ради, окремих підприємств та організацій, у тому числі наукових, громадських організацій екологічного спрямування [1, с. 24].

Залучені інформаційно-аналітичні матеріали щодо стану екологічних проблем міста підготовлено на основі наявних статистичних показників охорони навколишнього природного середовища м. Луцьк (статистичні бюлетені та щорічники Головного управління статистики у Волинській області, Волинського обласного центру з гідрометеорології Державної гідрометеорологічної служби та ін.), інформації публічних звітних даних Державного управління охорони навколишнього природного середовища у Волинській області, матеріалів міських, загальноукраїнських та міжнародних конференцій щодо територіальних екологічних проблем, періодичних видань, матеріалів щодо стану виконання Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища м. Луцьк на період 2000–2010 рр.

Сучасне розуміння економічної динаміки об'єднує в цілісну систему принципи економічної ефективності, соціальної захищеності й екологічної безпеки. У цій єдності реалізується системний принцип стабільного розвитку (sustainable development), що й відрізняє його від попередніх стратегій розвитку.

Вирішальне значення у формуванні концепції стабільного розвитку мав Глобальний саміт (Конференція ООН по навколишньому середовищу і розвитку), що проходив у 1992 р. у Ріо-де-Жанейро. Декларація Конференції включає в себе 27 рекомендацій і принципів, які розкривають сутність і цілі реалізації концепції сталого, гармонійного розвитку.

Генеральний план м. Луцьк на період до 2031 р. визначає, що стратегічним напрямком розвитку Луцька є формування високоефективного господарського комплексу, орієнтованого на досягнення сталого економічного і соціального розвитку міста на довгострокову перспективу на основі об'єднання економічних, соціальних та екологічних інтересів з урахуванням загальнодержавних пріоритетів і максимально ефективним використанням його ресурсного потенціалу в інтересах підвищення рівня та якості життя населення.

Сталий (соціо-еколого-економічно збалансований, екологічно безпечний, урівноважений, стійкий, гармонійний) розвиток – це така модель соціально-економічного розвитку, за якого життєві потреби кожного покоління людей задовольняються без шкоди для майбутніх поколінь. Тобто, відповідно до сучасного екологічного підходу, сталий розвиток – це розвиток, який не виводить людство (країну, регіон, місто) за межі господарської ємності біосфери (певної географічної території, ландшафтно-екосистеми), не викликає у навколишньому природному середовищі процесів руйнування, деградації, виникнення непридатних для життя людини умов [2, с. 25].

Саме тому одним із найважливіших програмних принципів стратегії перспективного соціально-економічного розвитку м. Луцьк у XXI ст. є необхідність екологічної експертизи кожного рішення міської влади, яке може торкатися

впливу на навколишнє природне середовище в місті.

Політика сталого розвитку означає, що екологічна політика в м. Луцьк (як її складова) має передбачати дотримання деяких принципів, які й визначають сталий розвиток міста:

- пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість дотримання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності;

- забезпечення збалансованості екологічного, соціального та економічного факторів соціально-економічного розвитку м. Луцьк на основі реалізації науково обґрунтованої політики екологізації всіх його складових.

Потрібно визначити основні щорічні екологічні показники соціально-економічного розвитку міста (увести їх до складу основних статистичних показників соціально-економічного розвитку міста як самоврядної території), визначити основні аспекти екологізації галузей міської економіки та затвердити показники екологічного спрямування, що можуть визначати ступінь екологізації галузі, рівень екологічної культури виробництва та споживання у м. Луцьк.

На основі визначених та затверджених основних екологічних показників соціально-економічного розвитку міста, окремих галузей міської економіки Луцька міська рада та її виконавчий орган мають здійснювати контроль та щорічну оцінку ефективності вжитих заходів для забезпечення сталості розвитку міста в галузі охорони навколишнього природного середовища, організувати інформування населення щодо реального стану забезпечення сталого екологічного розвитку міста.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екологізацію промислового виробництва необхідно проводити на основі комплексності рішень щодо розвитку промисловості з питаннями охорони навколишнього природного середовища, ефективного використання природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій. При цьому передбачається:

- обов'язковість екологічної експертизи всіх проектів та бізнес-планів промислового спрямування;

- недопущення введення в дію підприємств, споруд та інших об'єктів, на яких не забезпечено в повному обсязі дотримання всіх екологічних вимог, передбачених нормативною та проектною документацією, і виконання заходів екологічного спрямування, передбачених у проектах на будівництво та реконструкцію (розширення та технічне переоснащення);

- при проектуванні, розміщенні, будівництві, уведенні в дію нових і реконструкції діючих підприємств, споруд та інших об'єктів, удосконаленні існуючих і впровадженні нових технологічних процесів та устаткування, а також у процесі експлуатації цих об'єктів забезпечуватиметься екологічна безпека людей, раціональне використання природних ресурсів, дотримання нормативів можливих шкідливих впливів на навколишнє природне середовище. При цьому мають передбачатися вловлювання, утилізація, знешкодження шкідливих речовин і відходів або повна їхня ліквідація, виконання інших вимог до охорони навколишнього природного середовища і здоров'я людей;

- підприємства, установи й організації, діяльність яких пов'язана зі шкідливим впливом на

навколишнє природне середовище незалежно від часу введення їх у дію мають бути обладнані спорудами, устаткуванням і пристроями для очищення викидів і скидів або їхнього знешкодження, а також приладами контролю над кількістю і складом забруднюючих речовин з урахуванням економічної доцільності, рівня технологічних процесів та рівня шкідливого впливу на навколишнє середовище;

- необхідно забезпечити винесення екологічно небезпечних підприємств, які з об'єктивних причин неможливо закрити, за межі житлових зон міста.

Екологізація капітального будівництва. При здійсненні або проектуванні нового будівництва в місті передбачається:

- розміщення та нову забудову здійснювати з урахуванням екологічної ємності території, дотриманням вимог охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів із метою забезпечення екологічної безпеки;

- при реалізації Генерального плану розвитку Луцька і розміщення нового будівництва визначати режим використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки у приміських та зелених зонах за погодженням із радами, на території яких вони знаходяться, відповідно до законодавства України.

Екологізація міського транспорту. Першочергова увага приділятиметься забезпеченню зменшення негативного впливу транспортного комплексу на стан довкілля, запобіганню зростання обсягів викидів забруднюючих речовин автотранспортними засобами шляхом реалізації затверджених програмних заходів. Передбачається:

- використання на автотранспорті спеціальних моторних мастил, присадок до них та палива, модифікаторів кінематичних вузлів автомобілів, впровадження каталітичних перетворювачів палива та ін., що приведе до зменшення витрат пального, зменшення викидів забруднюючих речовин та збільшення моторесурсів двигунів;

- жорсткий контроль якості пального, що постачається і реалізується в місті автозаправними станціями, його відповідності державним стандартам;

- заміни на автотранспорті палива нафтового походження екологічно чистим, передусім у системі комунального транспорту;

- забезпечення максимально можливого перевезення пасажирів на електротранспорті.

Утилізація та знешкодження всіх видів відходів. З метою очищення міста від відходів необхідні:

- розробка якісно нової системи управління відходами в м. Луцьк (територіально-цілісної муніципальної системи поводження з відходами виробництва та споживання);

- перехід до мало- і безвідходних технологій виробництва продукції, забезпечення замкнених циклів ресурсоспоживання з метою зниження обсягів відходів та зменшення ресурсної залежності міста від завою сировини та матеріалів за рахунок зниження витрат первинної сировини (особливо імпоротної) у загальному обсязі ресурсоспоживання;

- поліпшення діючих і створення нових технологій виробництва та використання найважливіших видів вторинних ресурсів, утилізація відходів на місцях їхнього утворення (застосування

комплексних схем використання відходів як вторинних ресурсів);

- недопущення стихійних звалищ у місті для складування та захоронення відходів;

- організація (замовлення) науково-дослідних і конструкторських розробок перспективних ресурсозберігаючих та маловідходних технологій, що передбачають ефективне використання мінерально-сировинних та паливно-енергетичних ресурсів;

- створення сприятливих умов для залучення підприємницьких структур до реалізації Програми;

- налагодження конструктивних взаємовигідних відносин у сфері співробітництва з використанням, переробки та утилізації відходів із зарубіжними країнами і міжнародними організаціями.

Особливої уваги потребує екологізація галузі енергетики, сфери торгівлі (упаковка), будівельного комплексу міста.

Удосконалення екологічного планування. Світовий досвід довів, що покращання стану довкілля потребує запровадження сучасного стратегічного планування та програмно-цільового управління, що визначає і корегує діяльність великої кількості виконавців, наперед визначених і узгоджених завдань.

В умовах розвитку місцевого самоврядування необхідними є розробка єдиної стратегії екополітики для всіх секторів економіки міста та створення ефективної моделі системи екологічного управління.

Модель прийняття рішень щодо розвитку міста (програми розвитку окремих галузей) потребує переходу від переважно галузевої схеми, без необхідного врахування впливу на стан здоров'я населення та навколишнього середовища, до моделі сталого, екологічно збалансованого розвитку міста. Необхідним є проведення кропіткої роботи щодо інвентаризації екологічних аспектів міської економіки та актуалізації екологічної політики.

Головна мета – забезпечення поступового переходу Луцька на засади сталого, екологічно збалансованого розвитку на основі єдиної науково-технічної та соціально-економічної політики у природокористуванні та збереженні здоров'я населення, більш активне впровадження механізмів інтеграції екополітики у секторальну економіку міста та збільшення її ефективності.

Міжнародне співробітництво. Україна активно розвиває міжнародне природоохоронне співробітництво у багатьох сферах і напрямках із країнами, міжнародними організаціями й інституціями як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні.

Основним завданням у цій галузі є реалізація інтересів м. Луцьк шляхом участі у вирішенні екологічних проблем в інтересах сталого розвитку обласного центру. Для цього необхідні:

- сприяння екологізації соціально-економічного розвитку міста в межах діючих і запланованих міжнародних договорів;

- активізація роботи з упровадження міжнародного досвіду на підприємствах та в установах Луцька більш чистих технологій і послідовної екологізації шкідливих виробництв з участю Європейської комісії;

- активна участь у роботі загальнодержавних та міжнародних екологічних організацій та програмах, у тому числі в тих, які входять до системи організацій Європейського Союзу;

- забезпечення обов'язкової державної екологічної експертизи та екологічного контролю всіх

міжнародних програм і проектів, які реалізуються на території міста;

- активізація роботи із залучення зарубіжних інвестицій у природоохоронну діяльність у м. Луцьк.

Реалізація основних стратегічних програмних напрямків та заходів Програми має стати необхідним кроком переходу Луцька до збалансованого еколого-економічного розвитку, послідовного ресурсозбереження та раціонального використання природних ресурсів.

Актуальним для обласного центру в найближчі роки є розробка нових механізмів організаційно-економічного, адміністративного та ін. заохочення суб'єктів господарської діяльності до екологоорієнтованої діяльності, створення нормативно-правової та інституційної баз для органів місцевого самоврядування щодо розробки та впровадження стратегії сталого розвитку міста, принципово нової організаційно-управлінської моделі «екосоціальної ринкової економіки».

Правові засади здійснення екологічної політики Луцька складаються із державного законодавства, нормативних документів, прийнятих органами центральної та місцевої влади в галузі природоохоронних та програмних заходів, затверджених Луцькою міською радою і обов'язкових до виконання всіма суб'єктами господарської діяльності на території міста [3, с. 45–46].

Першочергові заходи щодо реалізації основних напрямків екополітики міста, що включені до нової середньострокової екологічної програми, мають бути пріоритетними при визначенні параметрів розвитку міста, у тому числі економічних та фінансово-організаційних.

З метою прискорення темпів вирішення екологічних проблем міста «Комплексну програму охорони навколишнього природного середовища на період до 2015 року» було віднесено до основних програм соціально-економічного розвитку міста та забезпечено її фінансування у повному обсязі. Крім того, проведено організаційні заходи щодо:

- уведення плати за забруднення атмосферного повітря автотранспортом, який знаходиться у приватному користуванні, що дозволило суттєво збільшити міський фонд охорони навколишнього природного середовища;

- уведення плати за скиди забруднюючих речовин у дощову каналізацію Луцька [4, с. 57].

Визначені Програмою відповідальні виконавці несуть безпосередню відповідальність за вчасність та ефективність реалізації затверджених програмних заходів. Для забезпечення цього щорічно при формуванні проекту загальноміської Програми соціально-економічного розвитку міста Луцька відповідальні виконавці на основі затвердженої загальноміської екологічної Програми складають переліки галузевих програмних заходів екологічного спрямування за погодженням із відділом екології Луцької міської ради та надають йому щоквартально звітну інформацію щодо їхньої реалізації відповідно регламенту.

Відповідальні виконавці Програми надають звітну інформацію щодо реалізації заходів Програми відповідно до затверджених форм та регламенту, що визначені у проекті Програми.

У процесі розгляду виконання Програми здійснювалась її актуалізація – доповнення її новими заходами та виключення тих, що втратили актуальність.

Фінансування з міського природоохоронного фонду здійснюється на договірних умовах з під-

приємствами, установами та організаціями головним розпорядником коштів фонду (визначається рішенням сесії міської ради про міський бюджет та кошторисом видатків фонду).

Висновки. За результатами розробки та впровадження Програми очікується:

- оздоровлення та формування екологічно сприятливого міського середовища шляхом зменшення забруднень атмосферного повітря, водних об'єктів, ґрунтів завдяки зменшенню обсягів промислових та побутових відходів, захисту зелених насаджень та природних ландшафтів;
- підвищення рівня екологічної культури лучан, більш широке залучення громадськості до визначення і вирішення місцевих, загальноміських і регіональних екологічних проблем, формування екологічної культури учнівської молоді через введення екологічного навчання;
- удосконалення системи стратегічного екологічного планування та управління розвитком м. Луцьк шляхом застосування програмно-цільової методології;

- покращання координації діяльності структурних підрозділів Луцької міської ради щодо розробки та реалізації екологічної політики у місті;

- розробка та впровадження нормативних документів, спрямованих на мотивацію охорони довкілля Луцька, що враховують досвід ЄС;

- запровадження і вдосконалення систем екологічного менеджменту у місті, що сприяє раціональному розподілу ресурсів територіальної громади Луцька у вирішенні гострих екологічних проблем у середньо- та довгостроковій перспективі;

- розширення міжнародного співробітництва у справах захисту довкілля та унормування санітарно-гігієнічного стану міського середовища, обміну досвідом між фахівцями Луцька та міст-побратимів;

- покращання підготовки кадрів для вирішення екологічних проблем міста;

- забезпечення активної участі неурядових громадських організацій та закладів позашкільної освіти до просвітницько-виховної роботи в галузі охорони довкілля міста.

Список літератури:

1. Бойко-Бойчук О. Розвиток міст як пріоритет внутрішньої політики держави / О. Бойко-Бойчук // Управління сучасним містом. – 2006. – № 3–4/7(23–24). – С. 24.
2. Буркін В. У рамках особливого партнерства / В. Буркін // Політика і час. – 1998. – № 9. – С. 23.
3. Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища м. Луцьк на 2010–2015 роки. – Луцьк, 2010. – 80 с.
4. Андрощук І.В. Зведений звіт про стан організації інтегрованого управління та поводження з твердими побутовими відходами в м. Луцьк та Волинській області / І.В. Андрощук, В.Л. Крюков. – ВСЕОМ, 2015. – 66 с.

Андрощук І. В.

Луцкий национальный технический университет

Дубыничук Л. И.

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ЭКОЛОГИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ ГОРОДА ЛУЦКА КАК ФАКТОР СТАБИЛЬНОГО РАЗВИТИЯ

Резюме

Статья посвящена политике стабильного развития и экологической политике города Луцка. Проведен анализ основных направлений экологизации города Луцка за счет внедрения комплексных решений развития промышленности и решения проблем охраны окружающей среды, эффективного использования природных ресурсов, широкого внедрения новейших технологий, обязательной экологической экспертизы всех проектов и бизнес-планов.

Ключевые слова: стабильное развитие, экологизация экономики, охрана окружающей природной среды, промышленность, новейшие технологии, развитие города.

Androshchuk I. V.

National Technical University

Dubynchuk L. I.

Lesia Ukrainka East-European National University

THE MAIN DIRECTIONS OF GREENING OF ECONOMICS OF THE CITY OF LUTSK AS A FACTOR OF THE STABLE DEVELOPMENT

Summary

This article is devoted to sustainable development policy in Lutsk. The analysis of main directions of economics greening in the city of Lutsk by introduction of complex decisions about the development of industry and the solution of environmental problems. The effective using of natural resources, the wide introduction of modern technologies, the obligatory ecological expertise of all projects and business-plans.

Keywords: sustainable development, greening of economics, protection of natural environment, industry, modern technologies, city development.